GESTALTNINGSPROGRAM
GAMLESTADENS FABRIKER

SAMRÅD 2
2017 11 28

INNEHÅLL

DEL A **Medverkande**

1. Inledning
Syfte
Bakgrund

2. Beskrivning av området
Historik
Idag

DEL B **3. Utgångspunkter gestaltning**
Målbild
Karaktär
Påverkan från yttre faktorer
Planutformningen

4. Gestaltning nya byggnader
Möten och skala
Fasadernas utformning mot det offentliga rummet
Bottenvåningarnas utformning mot det offentliga rummet
Taken
Bostadsgårdarna

5. Befintliga byggnader
Principer fasadåtgärder

6. Gator, stråk och offentliga rum
Rum med varierande storlek och innehåll
Material
Grönska

7. Övrig gestaltning i det offentliga rummet
Belysning och ljussättning
Gatumöblering
Skyltning
Parkering
Barriärer
Arkeologi

Förteckningar
Källor
Fotografier och illustrationer

Bilagor
Bilaga 1 - Sektion passage
Bilaga 2 - Elevation väster
Bilaga 3 - Elevation öster
Bilaga 4 - Sektion befintliga byggnader och nytt bostadshus

MEDVERKANDE

Platzer
Björn Larsson
Patrik Lund
Mathias Olsson

GAJD arkitekter
Magnus Englund

I samarbete med:

Stadsbyggnadskontoret
Sören Holmström
Arvid Törnqvist
Mattias Westblom

Flygfoto från söder

1 INLEDNING

Syfte

Detta gestaltningsprogram beskriver principer för gestaltningen av bebyggelse och stadsrum i den nya detaljplanen för Gamlestadens Fabriker. Det ska ses som ett hjälpmedel under hela processen, från planering till exploatering.

Bakgrund

Mellan åren 2002 och 2006 tog Göteborgs Stad fram en fördjupad översiktsplan för delar av Bagaregården och Gamlestaden, där Gamlestadens Fabriker ingår. Gamlestaden är idag ett av stadens viktigaste förnyelseområden, med tanke på närheten till centrum och goda förbindelser med kollektivtrafik. Det är också en viktig länk mellan centrum och de nordöstra stadsdelarna. Översiktsplanens intentioner är att skapa ett centrum för omgivande områden i Gamlestaden, samtidigt som man vill knyta stadsdelen närmare centrala Göteborg genom utbyggnaden av

den nya knutpunkten. Gamlestads torg kommer efter utbyggnaden att bli en av Göteborgs viktigaste knutpunkter för kollektivtrafik. Tillsammans med spårvagnar och bussar har också en ny pendeltågsstation för tågen mot Trollhättan placerats här. Gamlestads Torg och Gamlestadens Fabriker ska utvecklas till levande stadsmiljöer med blandstadsinnehåll, det vill säga en blandning av verksamheter och bostäder. Samtidigt planeras för ett nytt köpcentrum och bostäder i Nya Kulan, SKF:s gamla fabriksområde längs med Artillerigatan.

Ortofoto med plangränser

2 BESKRIVNING AV OMRÅDET

Historik

Vy från 1892 med det gamla väveriet, B5, i förgrunden.

Gamlestaden är en historisk plats. Läget vid Säveån gjorde den lämplig för att anlägga en stad, som skulle överta gamla Lödöses roll som centrum för handel och politik. 1473 anlades därför här Nya Lödöse, som blev en betydande stad som landets port åt väster fram till grundandet av Göteborg 1621. När de sista invånarna i och med det tvingades flytta från Nya Lödöse till Göteborg fick området namnet gamla staden, senare Gamlestaden.

Gamlestaden fungerade sedan som utmarker till den nya staden Göteborg. Här anlades en rad landerier med odling och djurhållning som skulle förse stadsborna med mat. Ett av dessa landerier var Ånäs landeri, på platsen som senare blev Gamlestadens Fabriker. Landeriet övertogs på 1700-talet av bröderna Sahlgren, som istället startade ett sockerbruk här. Bruksverksamheten pågick en bit in på 1800-talet för att sedan ersättas av ett spinneri. Grunden till det som senare kom att bli en av Sveriges ledande textilindustrier var lagd.

Gamlestadens Fabriker fortsatte att utvecklas som ett industriområde för textilproduktion i olika regi och med ett växande och föränderligt byggnadsbestånd fram till 1960-talets textilkris, som så småningom ledde till en avveckling av produktionen. På 1970-talet revs en rad byggnader och fler stod på tur. På grund av, eller tack vare, 80-talets fastighetskris avstannade planerna på att riva och bygga nytt och på 90-talet ändrades sedan synen på området. Nu ville man istället bevara miljön och byggde därför successivt om byggnaderna, som kom att hyras ut till i huvudsak media- och kulturföretag. Fram till idag har utvecklingen sedan gått mot ett mer blandat innehåll med kontor, vård, lager och lättare industri. Idag består Gamlestadens Fabriker av en unik blandning av industribyggnader från 1700-talet och framåt som gör det till en spännande och säregen miljö.

Vy från väster

Idag

Gamlestaden idag är en levande, varierad och mångkulturell stadsdel med tydlig identitet. Industrimiljöer som SKF och Gamlestadens Fabriker ger en speciell karaktär, liksom de gamla arbetarbostädernas landshövdingekvarter. Samtidigt finns dåligt sammanhängande delar och stora oanvända ytor som impediment. Likaså är Gamlestaden avskild från närliggande stadsdelar och centrala Göteborg genom stora barriärer och otydliga samband.

De största barriärerna utgörs av den omfattande infrastrukturen runt omkring. Samtidigt byggs i anslutning till denna trafikapparat just nu hållplatsen vid Gamlestads Torg ut till en av Göteborgs största knutpunkter för kollektivtrafik. Detta bidrar förstås till att öka tillgängligheten och attraktiviteten. Likaså medför den planerade bebyggelsen på Gamlestads Torg ett ökat antal besökare till stadsdelen och ett sammanhang med fler bostäder.

Den speciella karaktären med sin unika sammansättning av industrihistoriska byggnader ger tillsammans med närheten till Säveån goda förutsättningar för att åstadkomma en spännande stadsmiljö vid Gamlestadens Fabriker.

Idag är stora ytor inom området obebyggda och används till markparkering. Eftersom en stor del av byggnaderna fortfarande innehåller lager och andra transportintensiva verksamheter, tar även inlastningszoner och lastbryggor mycket plats i anspråk. Framför allt i den södra delen är bebyggelsen gles med en rad odefinierade stadsrum. I en framtida exploatering av området kommer de flesta av dessa ytor att bebyggas.

B27:s västra fasad

B15 sedd från Gamlestads Torg

B2 och B15 från Gamlestadsvägen

B1 och B14

B13 och B11

Vy mot norr med B27 och B22 i förgrunden

B10 och B11

Vy mot B21 med B13 i förgrunden

B1, B3, B10 och B11

3 UTGÅNGSPUNKTER GESTALTNING

Visionsbild

Målbild

I arbetet med detaljplanen har det genomförts ett antal workshops med syftet att hitta en gemensam syn på områdets utveckling ur olika aspekter. En av dessa handlade om att skapa en vision för det framtida Gamlestadens Fabriker. Resultatet sammanställdes i en gemensam målbild, som beskrevs utifrån ledorden “tillåtande”, “levande”, “rufft och hippt” och “blandstad”.

Denna målbild har sedan varit utgångspunkten i det fortsatta arbetet och har fått genomsyra idéerna på alla nivåer. Eftersom den också varit grunden till gestaltningsidéerna beskrivs den här i korthet.

“Levande”

Det är viktigt att området blir en levande del av Gamlestaden och Göteborg. Detta ska bland annat ske genom:

- att skapa en tät stadsmiljö med innerstadskaraktär
- små och variationsrika stråk och stadsrum
- att lyfta fram närheten till Säveån och skapa ett intressant kajrum, som blir en del i det gemensamma årummet mellan Gamlestads torg och Gamlestadens Fabriker, liksom en del i stråket längs Säveån. På så sätt förstärks också kopplingen till Gamlestaden, Kviberg och vidare österut.
- att planera för levande bottenvåningar, som skapar en trygg miljö och befolkar området. Där det är möjligt ska de innehålla verksamheter längs utpekade stråk.
- att befolka området under en större del av dygnet med en variation av verksamheter.
- en varierad och väl avvägd belysning som ger trygghet och identitet.

Gård vid Magasinsgatan, Göteborg

Magasinsgatan, Göteborg

"Tillåtande"

Gamlestadens Fabriker karaktäriseras av en stor och tillåtande variation som ett resultat av den successiva utbyggnaden av området. Detta präglar såväl byggnadernas utformning som stadsrummen. Samtidigt finns det mycket som håller samman brokigheten och denna "sammanhållna variation" är viktig att upprätthålla i den fortsatta utvecklingen av området. Detta kan uppnås genom:

- moderna tillägg och påbyggnader av befintliga byggnader, ibland utformade som stillsamma möten och ibland mer avvikande.
- ett par profilbyggnader, som har möjlighet att avvika mer i sin utformning och kan fungera som landmärken.
- att utnyttja det gynnsamma annonsläget till en tillåtande, stadsmässig och transparent utformad skyltning.
- att utmana begränsande krav och reglverk för att uppnå målen.

Gammalt möter nytt, Manchester

Påbyggnad med bostäder på P-hus, Göteborg

Tillåtande, men "transparent" skyltning, Manchester

"Rufft och hippt"

Den gamla industrimiljön i området skapar en spännande miljö. Här finns en naturlig ruffighet som är viktig att tillvarata i den framtida utvecklingen. Området får inte blir för tillrättalagt, utan ska bevara den ruffa känslan, som även kan bidra till att göra det hippt. "Rufft och hippt" blir alltså viktiga ledord, som kan uppnås genom att:

- inte överplanera området i minsta detalj.
- välja passande verksamheter till lokaler i markplan och satsa på återkommande evenemang som marknader och utställningar.
- låta grönskan vara stadsmässig, men inte för tillrättalagd.
- utforma stadsrum med en ruff och inte så tillrättalagd karaktär.
- bejaka de befintliga fysiska och mentala barriärerna och vända dem till något positivt.

Innergård, Vasastan Göteborg

Gård vid Kaserntorget, Göteborg

"Blandstad"

Målet med den framtida utvecklingen är en blandstad, dvs ett innehåll med både verksamheter och bostäder.

För att åstadkomma en bra boendemiljö med en tillräcklig andel bostäder krävs att man:

- tillvaratar möjligheterna i den gamla industrimiljön och närheten till Säveån.
- utmanar de begränsningar som finns i form av krav och regler för boendet.
- skapar en blandning av bostäder med olika standard för olika målgrupper.

För att kunna motivera nybyggnation av moderna kontorshus krävs att området lyfts från ett C-läge till ett B-plusläge för kontor. Likaså måste intresset för att besöka området ökas. Detta tror vi kan ske genom att:

- lyfta fram Gamlestaden och kommunicera de förbättringar som utvecklingen innebär.
- satsa på en utbyggd service, med restauranger, kaféer och en livsmedelsbutik.
- variera utbudet av kontorslokaler, från moderna effektiva lokaler till enklare kontorshotell.
- lokaler i de gamla industribyggnaderna anpassas till byggnadernas förutsättningar med öppna och trendiga storrumslösningar.
- skapa en rad mindre och prisvärda lokaler som kan ge området image och status, gärna med avstamp i områdets historia, till exempel kläddesign, syateljéer eller vintagebutiker.
- hitta en profilhyresgäst som stöder dessa verksamheter och förstärker områdets varumärke.
- satsa på kommersiell kultur, som tex en mindre teaterlokal och det befintliga mirkobryggeriet.
- undvika transportintensiva verksamheter i den norra delen, som gör att området upplevs som ett industriområde.
- göra området tillgängligt med parkeringsplatser, både i P-hus och längs gatorna, som ger levande och trygga stadsrum.

Kungsportsplatsen, Göteborg

Victoria-Quartier, Berlin

Bostäder i Klippan

Karaktär

Gamlestadens Fabriker karaktäriseras av en stor variationsrikedom vad gäller bebyggelse och stadsrum. Området har en lång historia och arkitekturen har tillkommit och förändrats successivt, där det som byggts har präglats av det aktuella behovet och sin tids arkitekturideal. Utvecklingen har skett relativt pragmatiskt, byggnader har rivits och ersatts med nya eller byggts om. Detta har genom åren resulterat i en brokig bebyggelse, med årsringar från olika tiders industriarkitektur.

Den befintliga miljön bildar samtidigt en helhet, som karaktäriseras av:

- påbyggda och ombyggda volymer
- en nedbruten skala
- en hög detaljeringsgrad
- tegel, puts och natursten som dominerande material i en varm färgskala
- avsaknad av markerade sockelvåningar generellt
- ett brokigt taklandskap, med varierande höjd och utformning
- En nedtrappning av bebyggelsen utåt i den norra delen
- en variation i skala och täthet med byggnadshöjder mellan två och åtta våningar
- i huvudsak hårdgjorda ytor med markbeläggning av asfalt och gatsten

I den fortsatta utvecklingen av området blir just detta, ett tillåtande synsätt och en sammanhållen variation, viktiga ledord. Dagens behov ska styra utformningen av nybyggnationen, med stor hänsyn till det befintliga. Det är viktigt att behålla en historisk kontinuitet, men med vår tids årsringar.

Den centrala tvärgående gatan i öst-västlig riktning delar upp området i två delar, med stor skillnad i karaktär dem emellan. Områdets norra del innehåller de kulturhistoriskt mest intressanta miljöerna. Här är bebyggelsen tätare och stadsmiljön brokig med smala gränder och mindre platsbildningar. Närheten till Säveån och kopplingen till den planerade bostadsbebyggelsen på norra sidan om den ger speciella förutsättningar för framtida beyggelse i denna del. I söder är miljön glesare med flera obebyggda och odefinierade platser. Byggnaderna här är även de tidstypiska med hög detaljeringsgrad.

Smala gränder i den norra delen

B27:s östra fasad

Ett brokigt taklandskap

En variation i material

På- och tillbyggda volymer

Påverkan från yttre faktorer

Förutom den befintliga, kulturhistoriska miljön i området finns det en rad yttre faktorer som påverkar utformningen av planen. Tre av dessa berörs här i korthet, då de får direkta konsekvenser för planstrukturen.

- De infrastrukturstråk som passerar söder och väster om området, med biltrafik på E20 och Partihallsförbindelsen samt tågtrafik på Västra Hamnbanan, Norge-Vänerbanan och Hamnbanan, medför transporter av farligt gods. Detta kan påverkar nybyggnationens omfattning och innehåll.

- Den tunga trafiken alstrar också buller, som får konsekvenser framför allt för den planerade bostadsbebyggelsen.

- Nivåerna för högt vattenstånd och risken för översvämningar påverkar utformningen av bebyggelse och stadsrum.

Flygfoto från väster med Partihallsförbindelsen i förgrunden

Säveån i norr

Vy från sydväst

Vy åt sydost från den nya entréplatsen vid B19, med en ny byggnad för verksamheter i fonden

- **Planutformningen**

Planen innebär en förtätning av området med en fördubbling av byggnadsarean. Målet är en tät bebyggelse med innerstadskaraktär. Stadsmässighet är ett viktigt ledord både vad gäller byggnader och platser.
Även i den fortsatta utvecklingen kommer det att vara en skillnad mellan områdets norra och södra del. I norr kommer den täta skalan och brokigheten att ytterligare förstärkas. Dels genom tillägg och kompletteringar där det idag är obebyggt och dels genom att öppna upp nya gränder inom och genom bebyggelsen. Även i centrala och södra delen av området föreslås en förtätning av befintlig struktur. Här lämnas dock ett par större stadsrum som park- och torgrum.

Årummet på Säveåns båda sidor blir ett viktigt gemensamt rum, som knyter ihop Gamlestads torg med Gamlestadens Fabriker. Kommunikationen över sker genom tre nya broar, en för alla trafikslag i Gamlestadsvägen, en för gång- och cykeltrafik och en renodlad gångbro. På grund av översvämningsrisken kommer kajen att höjas en meter från nuvarande nivå.

En bärande idé är ett nytt genomgående stråk genom byggnad B18, B3 och B11. Stråket mynnar vid den föreslagna gångbron till Gamlestads torg och leder in genom de äldsta delarna av planområdet. Avsikten med stråket är dels att skapa trygghet i de inre delarna av kvarteren dels att öppna upp för bärkraftig kommersiell verksamhet.

Inom planområdet föreslås ett bostadskvarter. Det är placerat i gränsen mellan den norra och södra delen och knyter an till båda. Kvarteret är utsatt för buller varför det är utformat som ett slutet kvarter med en jämnhög nivå.

Öster om området passerar Gamlestadsvägen, som kommer att få en stadsmässig utformning. Längs denna förtätas bebyggelsen och bildar ett tydligt stadsbryn ut mot vägen och öster.

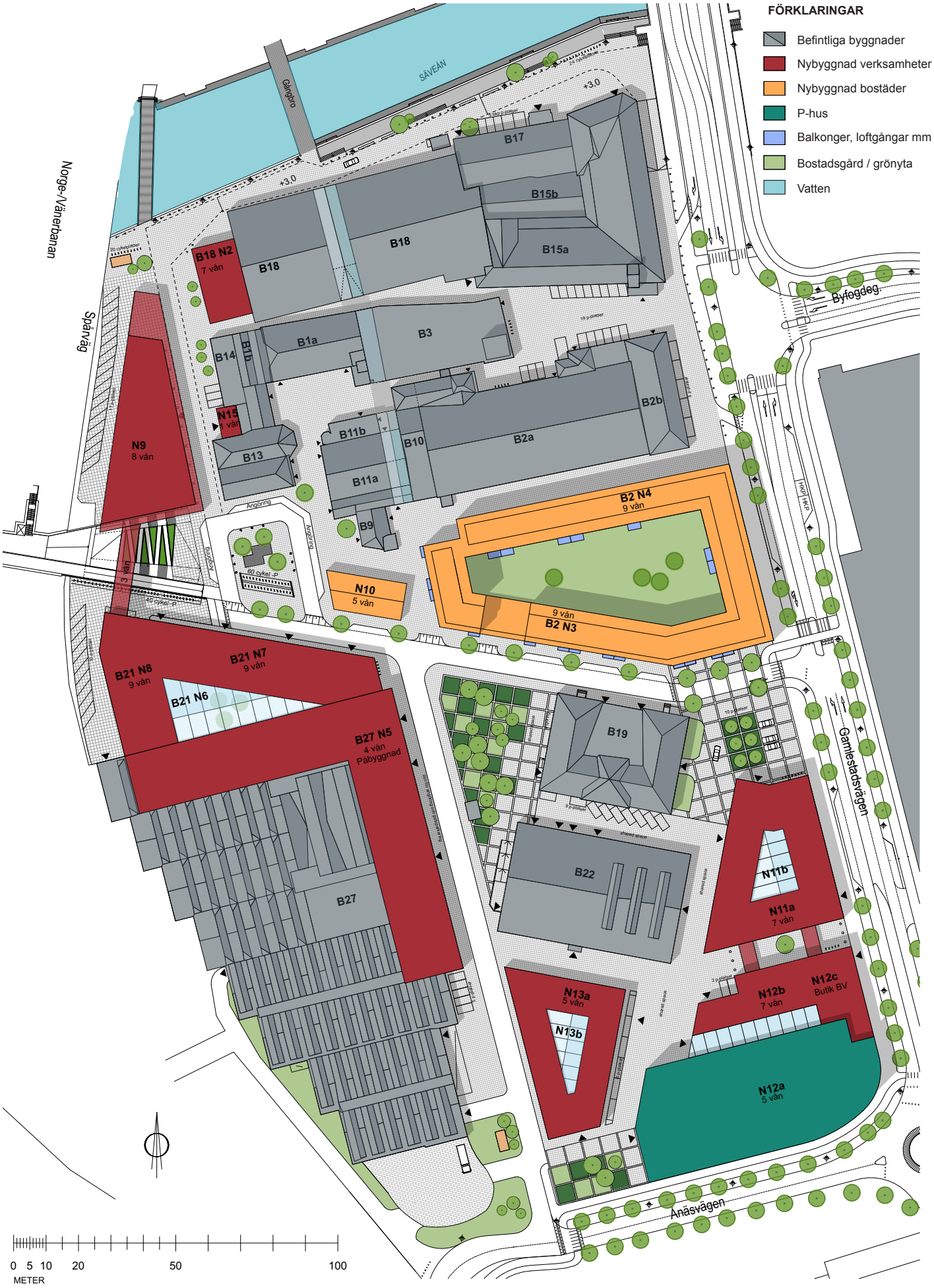
FÖRKLARINGAR
Befintliga byggnader
Nybyggnad verksamheter
Nybyggnad bostäder
P-hus
Balkonger, loftgångar mm
Bostadsgård / grönyta
Vatten
SÅVEÅN
Gångbro
Norge-Vänerbanan
Spårväg
Byfogdeg.
Gamlestadsvägen
Anäsvägen
B17
B15b
B15a
B18
B18 N2
7 vån
B1a
B3
B14
B1b
N15
1 vån
B13
B11b
B10
B2a
B2b
B11a
B9
N9
8 vån
B2 N4
9 vån
9 vån
B2 N3
N10
5 vån
B21 N8
9 vån
B21 N7
9 vån
B21 N6
B27 N5
4 vån
Påbyggnad
B27
B19
B22
N11b
N11a
7 vån
N12b
7 vån
N12c
Butik BV
N12a
5 vån
N13a
5 vån
N13b
Angöring
60 cykel P
40 cykel P
0 5 10 20 50 100
METER

Innehåll

Nya byggnader:
Bostäder
Verksamheter
P-hus

Bef. byggnader
blandat innehåll

Siktlinjer

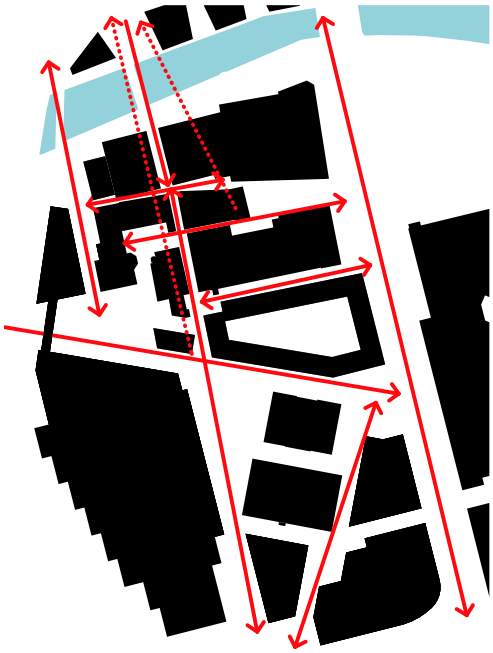

Biltrafik

Stadsgata
Shared space

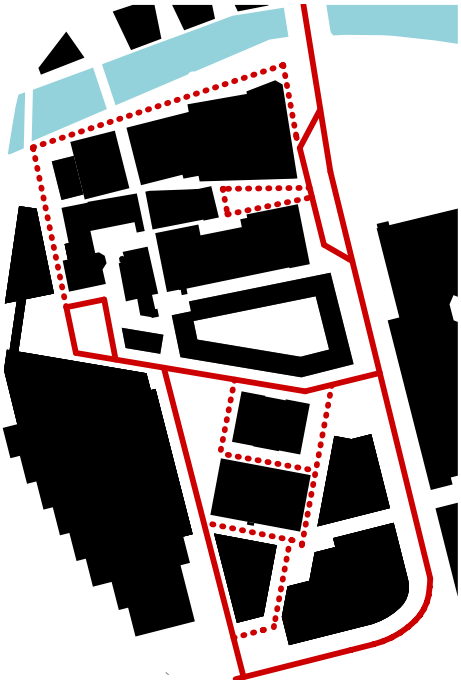

Stråk

Gång
Gång/cykel

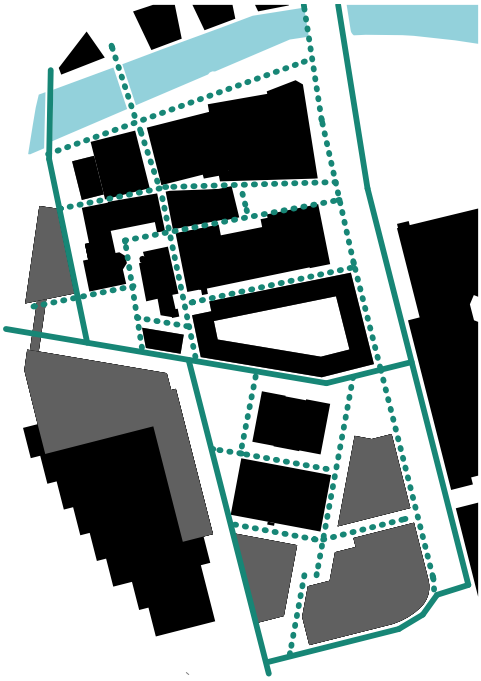

Grönska

Stadsrum

4 GESTALTNING NYA BYGGNADER

Möten och skala

Vikten av å ena sidan en historisk förankring och å andra sidan moderna tillägg i förtätningen av en kulturhistoriskt känslig miljö har redan berörts. Frågan är hur man skapar en balans mellan historia och nutid i gestaltningen av den nya miljön.

Mötet mellan gammalt och nytt blir viktigt. I ett område som Gamlestadens Fabriker, där variationen är en stor del av karaktären, blir det viktigt att även dessa möten sker på olika sätt. Ett sätt kan vara återhållsamma, anpassade möten, där det nya får ett eget uttryck men anpassas i skala och volym. Ett annat kan vara att låta det nya sticka ut mer i både skala och uttryck.

Skalan som sådan blir också viktig. Idag präglas området av en småskalighet trots de relativt stora byggnadsvolymerna. Det utbyggda området ska präglas av stadsmässighet och en tät skala. För att bygga vidare på områdets karaktär, blir det därför viktigt att hitta sätt att bryta ner skalan även i det nybyggda.

Genom en medveten gestaltning av volymer, fasader och tak kan man arbeta med dessa parametrar i utformningen av de nya byggnaderna.

Ett anpassat infillprojekt med tydlig egen identitet, Liverpool

Ny bebyggelse med gestaltning anpassad till den äldre bebyggelsen, men ändå med ett nutida uttryck. Klippan, Göteborg

En ikonbyggnad, Manchester

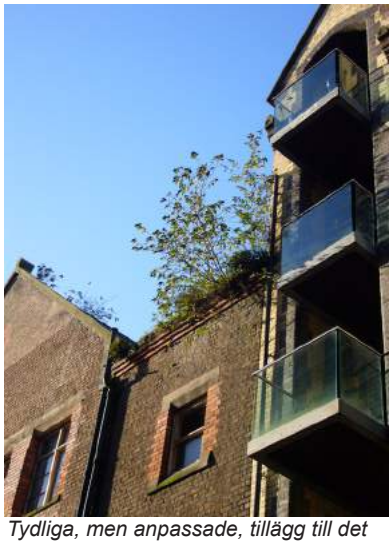

Tydliga, men anpassade, tillägg till det befintliga. Liverpool

Ett infillprojekt med avvikande skala och formspråk, Liverpool

Fasadernas utformning mot det offentliga rummet

Fasaderna bildar väggar i det offentliga rummet. De nya fasadmaterialen kan likna de befintliga, såsom puts, tegel och natursten i en varm färgskala, men de kan också anknyta till det industrimässiga genom råare, moderna material som stål, betong eller skivmaterial, gärna i en kallare färgskala. Likaså kan corténstål, med sin industrimässiga karaktär och varma kulör, med fördel användas. För ett mjukare intryck kan även trä väljas som fasadmaterial, likaså gröna, växtbeklädda väggar i några lägen. Variationen som sådan är viktig och ett sätt att bryta ner skalan. Detta kan också uppnås genom en hög detaljeringsgrad, något som är viktigt i all gestaltning av det nybyggda. Med det menas en omsorg i detaljer och utförande som harmonierar med det gamla utan att efterlikna det.

Längre fasader kan brytas ner i skala med en vertikal indelning. Tillsammans med entréer kan kvarterens hörn markeras för att ge en intressant rytm till gaturummen.

För att anknyta till industrikaraktären ska de nya byggnaderna inte ha några utanpåhängande balkonger ut mot gatan och det offentliga rummet. Istället ska ev balkonger integreras i fasaden som ett yttre fasadliv för att ge ett slätt uttryck. Franska balkonger och burspråk kan i vissa fall tillåtas ut mot gatan för att skapa intressanta och dynamiska fasader. De får i så fall sticka ut max en halvmeter från fasadliv.

Byggnaderna i väster och söder som delvis vänder sig mot yttre trafikområden kan få en storskaligare fasadbehandling ut mot de omgivande stadsrummen. Eftersom detta även är bra annonslägen, skulle de tätare konstruktioner som kan krävas här samtidigt kunna utnyttjas för skyltning, som en del i gestaltningen.

Hög detaljeringsgrad i fasadutformningen, Berlin

Ett avläsbart möte mellan gammalt och nytt, Manchester

Ett anpassat men nutida möte, Liverpool

P-hus med terrasserade bostäder ovanpå. Tydlig identitet och medveten gestaltning. Berget, Örestaden, Köpenhamn

En variation i material bryter ner skalan, Liverpool

Exempel på balkonger som integreras i fasaden, Manchester.

Balkonger halvt infällda i byggnadsvolymen på bostadshus i Köpenhamn

Nytt bostadshus i äldre industrimiljö, Berlin

Ett inglasat rum som skjuter ut från byggnaden, Amsterdam

Bottenvåningarnas utformning mot det offentliga rummet

För att skapa en levande och trygg stadsmiljö, ska bottenvåningarna ha en öppen karaktär med verksamheter där det är möjligt. Öppenheten uppnås med glasade ytor i dessa lägen. I övrigt ska sockelvåningarna inte markeras, utan ha samma material som ovanliggande våningar.

Genomgångar från gata till bostadsgård ger ett visuellt samband. Oberbaum, Berlin

Drottninggatan, Göteborg

Victoriapassagen, Göteborg

Bostadsgård, Berlin

Taken

Det finns ingen tydlig linje vad gäller takutformning i området, utan även här är det variationen som sådan som blir karaktäriserande. Det är därför viktigt att även nya byggnader får ett varierat och intressant taklandskap, även inom kvarteren där det är möjligt.

Sadeltak med takkupor eller indragna vindsvåningar är ett sätt att bryta ner skalan. Där takkupor förekommer ska de liva med fasaderna med fronter i samma material som dessa och övriga sidor i samma material som omgivande tak.

Det är viktigt att taken utformas med omsorg ändå ner på detaljnivå och att de betraktas som en femte fasad med tanke på den varierande byggnadshöjden. Till exempel ska takanordningar anpassas i material och kulör till intilliggande tak.

Stor hänsyn tagen till befintlig bebyggelse vad gäller tex material och takvinklar. Klippan, Göteborg

Gammalt möter nytt. Olika formspråk och takut-formning, men en sammanhållen skala. Victoria-Quartier, Berlin

Vy från platsen med det "urbana fönstret" i fonden. Genom sin utformning bidrar bostadskvarteret till att utveckla det industriella uttrycket i området.

Bostadshuset

Övergripande gestaltning

Bostadskvarteret bygger vidare på och bidrar genom sin karaktär till att tydliggöra det industriella kulturarvet. Genom sin utformning skapas ytterligare en gränd i öst-västlig riktning samtidigt som kvarteret möter Gamlestadsvägen i söder och öster med stadsmässiga fasader. Kvarteret är i åtta våningar med en indragen nionde våning.

Volymens uppbyggnad
Sammanhållen sockel i två våningar
För att skapa sammanhållna stadsrum runt kvarteret hålls de två nedersta våningarna ihop runt om. Entréfunktioner, lokaler och andra motiv för en större öppenhet bidrar till att skilja ut dessa våningar.

Urbant fönster
Ett "urbant fönster" i mot platsen i söder släpper in ljus till gården och till lägenheterna runt denna, samtidigt som de boende får en utblick med fri sikt över torget. Det urbana fönstret utgör även ett fondmotiv i norr för platsen.

Generalitet – ett arv från industrin
Fasaderna utformas med en generalitet typisk för äldre tiders industribebyggelse. Generella håltagningar för fönster ger en möjlighet att justera husets innehåll på sikt med ev flytt av innerväggar etc. Även balkongerna inordnas i detta fasadsystem.

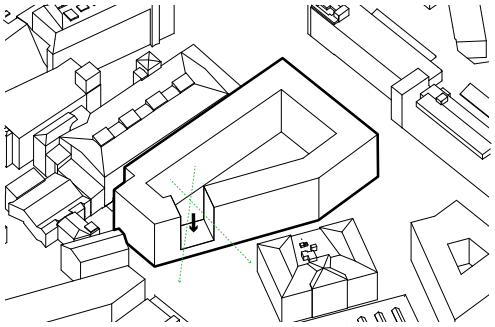

Det "urbana fönstret" ger utblickar för de boende mot torget samtidigt som det släpper in ljus på gården och bostäderna.

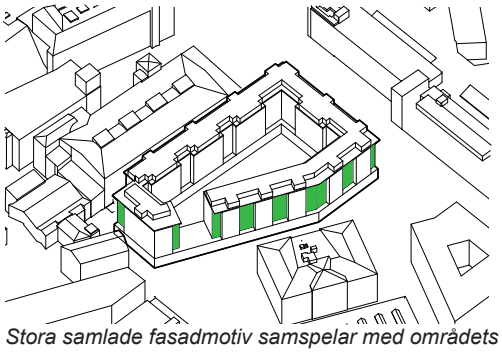

Stora samlade fasadmotiv samspelar med områdets industrikaraktär.

Bostadskvarteret avslutas uppåt med ett varierat taklandskap där trapphus, lägenheter och terrasser ger motiv för variation.

Taklandskap
Taklandskapet hämtar sin inspiration från omgivande industribebyggelse där uppstickande delar, påbyggnader bidrar till områdets karaktär. Här kan hisstoppar, trapphus och terrasser utgöra motiv för att bryta från en strikt utformning. En tydlig takfot bildar gräns mellan fasad och taklandskap.

Balkonger
Balkongerna utformas antingen som ”tillägg” utanpå fasaden eller som helt indragna inom husvolymen. I det fall balkongerna är utanpåliggande utförmas de med ett ”industriellt intryck”. För att inte balkongerna ska dominera fasaduttrycket kan en kombination av utanpåliggande och helt indragna balkonger prövas

Entréer
Fasaderna är genomgående från gata till gård. För att bidra till ett välkomnande och tryggt intryck utförs entréerna i gedigna material, exempelvis massivträ eller stål samt glasas upp. Bostadskomplement som cykelrum mm läggs med fördel i anslutning till entréer med en öppenhet som förstärker detta välkomnande intryck.

Material och kulör
Rödbrunt tegel tar upp och bygger vidare på det industriella kulturarvet. De två nedersta våningarna ges en extra detaljering i form av relief eller liknande. Mot gården har fasaderna en ljusare kulör för att reflektera ned dagsljuset.Taklandskapet utformas i ett avvikande material exempelvis målad plåt.

Vy från söder längs Gamlestadsvägen.

De befintliga byggnaderna och miljöerna inspirerar både när det gäller material, volymhantering och stadsrummens utformning.

5 BEFINTLIGA BYGGNADER

Vy mot nordost

Principer fasadåtgärder

I samband med att området byggs ut, krävs strategier för de befintliga byggnaderna. Som en bilaga till plankartan finns en sammanställning med riktlinjer för detta. Här behandlas de enskilda byggnadernas kulturhistoriska värde och frågor om bevarande exteriört och interiört.

Samtliga byggnader utom B18, B21 och en del av lågdelen på B2 får rivningsförbud.

En förtätning av området och ett delvis ändrat innehåll i de befintliga byggnaderna, kan i vissa lägen kräva förändringar och åtgärder av fasaderna. Några grundprinciper för detta har pekats ut och beskrivs nedan. Vilka principer som får användas var, framgår av bilagan med riktilinjer för befintlig bebyggelse.

1. Nya håltagningar kan göras, men ska underordna sig befintlig fasadindelning. Det är viktigt att det samlade intrycket av fasaden är intakt.

2. Nya håltagningar underordnade den befintliga fasadindelningen kan göras, men med möjlighet till håltagning ner till mark för nya entréer och skyltfönster i bottenvåningen. Även här är det viktigt att det samlade intrycket av fasaden är intakt.

Kv. Bastionen, Göteborg, före ombyggnad

Nya, större fönsterpartier efter ombyggnad, kv. Bastionen, Göteborg. Exempel på princip 1 och 2

3. Ett friare förhållningssätt till befintlig fasad kan tillämpas vid nya håltagningar. Om tilläggen bryter mycket mot det befintliga, är det viktigt att förändringarna blir tydligt avläsbara.

Ny, fri fönstersättning som är tydligt avläsbar
Tv: Bostäder, Liverpool. Th: Museum, Duisburg. Exempel på princip 3

Ny entré som bryter mot det gamla, Manchester
Princip 3

Nytt glasparti i äldre fasad, Manchester
Princip 3

4. Fasader som kan kompletteras med transparenta, utanpåliggande tillägg som bildar rum eller entréer, men samtidigt exponerar den befintliga fasaden bakom.

Nya entréer som fasadtillägg
Museum, Madrid. Princip 4

Ny glasfasad framför befintlig, Berlin
Princip 4

Moderna tillägg i stål och glas som
fasadtillägg, Berlin. Princip 4

5. Vid rivning av en anslutande byggnad eller del av byggnad kan en ny fasad ges en modern och transparent gestaltning, som en tydligt avläsbar årsring. Detta gäller lågdelen på byggnad B2.

6. Vid rivning av en anslutande byggnad, återskapas den äldre fasaden till sitt ursprungliga utseende. Även här med ett friare förhållningssätt i bottenvåningen för nya partier ner till mark. Detta avser norrfasaderna på B1 och B3.

7. Fasader som ska bevaras utan andra åtgärder än rent underhåll.

Generellt ska åtgärder på befintliga fasader utföras med stor omsorg och hög detaljeringsgrad. Där ett friare förhållningssätt kan tillämpas blir det viktigt att tilläggen är tydligt avläsbara.

6 GATOR, STRÅK OCH OFFENTLIGA RUM

Rum med varierande storlek och innehåll

Utbyggnaden av området innebär att de flesta obebyggda ytorna försvinner. Platser som idag används för parkering och inlastning kommer att minskas och stadsrummen får istället den karaktär av blandstad som planen medger.

En rad väldefinierade stadsrum bildas mellan byggnaderna. Rummen varierar i storlek och innehåll. Torg, kaj, park, lekplats och ett antal mindre pocketplatser ska tillsammans med gränder och gator bilda sekvenser av rum.

De nya eller omvandlade stadsrummen i området ska behandlas omsorgsfullt, men med en enkel, robust och industrimässig utformning. Platserna ska vara attraktiva med ett bra lokalklimat, det vill säga solläge och vindskydd där det är möjligt. För att få en flexibel användning av rummen, ska de inte vara för tillrättalagda, utan gestaltas som öppna, oprogrammerade vardagsrum för boende och besökare i området. Gränserna mellan offentligt och privat ska vara tydliga och utgöras av markbeläggning, nivåskillnader, murar eller grönska. Stängsel och andra barriärer ska däremot undvikas. Bottenvåningarna kan också innehålla inbyggda sittplatser och klimatskydd, som små mikroplatser runt stadsrum och längs stråk.

Namnsättning av gator, platser och kvarter blir viktigt som identitetsskapare i området. Namnen kan med fördel ha en historisk anknytning.

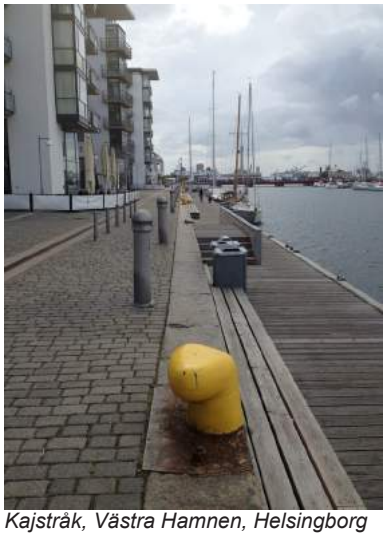
Kajstråk, Västra Hamnen, Helsingborg

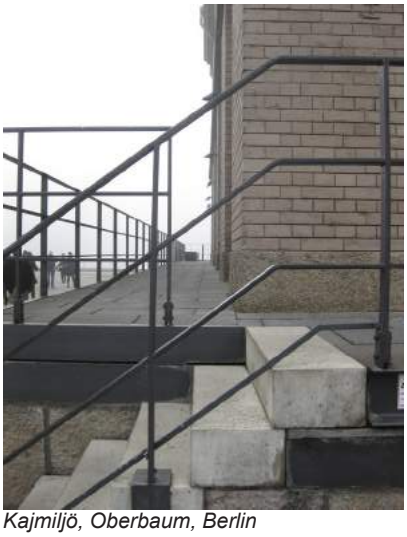
Kajmiljö, Oberbaum, Berlin

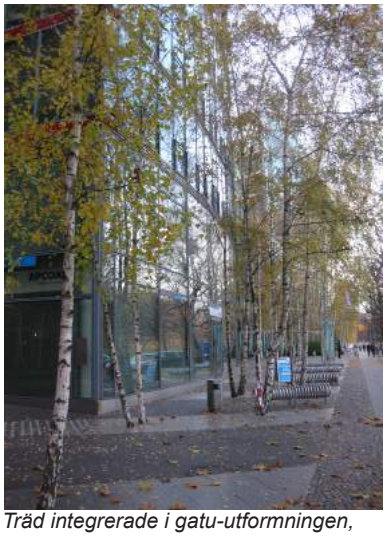
Träd integrerade i gatu-utformningen, Berlin

Material

Materialen ska vara oömma och ansluta till industrikaraktären. Idag utgörs marken till stor del av asfalt med inslag av gatsten. Gatsten förekommer också i hög utsträckning inne mellan de befintliga byggnaderna i den norra delen.

Den tvärgående gatan mitt i området och den anslutande gatan från söder längs med B27 ska utföras som stadsgator med asfalt på körfälten. I övrigt utformas stråken som “shared space”, dvs materialmässigt sammanhållna ytor, där fordon ska färdas på de gåendes villkor. Dessa får beläggningar av olika marksten. Betongplattor och platsgjuten betong som anknyter till områdets karaktär kan blandas med natursten och keramiska material. Inne mellan byggnaderna i den norra delen får även de nya gångstråken gatsten som markbeläggning, för att ansluta till det befintliga.

Anpassad skala och arkitektur på ett offentligt rum med plats för bil- och cykelparkering, Amsterdam

Exempel på bearbetad, men enkel markbehandling Manchester

Kajmiljö i olika nivåer, planerad utan att vara tillrättalagd Oberbaum, Berlin

Enkel och industrimässig markbehandling Strandpromenaden, Västra Hamnen, Helsingborg

Grönska

Platserna blir i huvudsak hårdgjorda, med inslag av grönska. Grönskan ska vara stadsmässig, men inte för tillrättalagd. Träd ska finnas i rader längs några gator och som solitärer i stadsrummen för att skapa ett bra lokalklimat och bryta ner skalan. Planteringar ska utföras på ett sätt som ansluter till den robusta och tillåtande miljön.
Parken mitt i området ska vara ett grönt rum, en oas mitt i det stadsmässiga. Parkens utformning ska uppmuntra till användning med goda sittmöjligheter både i sol och skugga, både dag och kväll. En del av parken föreslås nedsänkt och fungera som dagvattenfördröjning vid större regn. I trappningen ner mot denna kan t ex sittplatser ordnas.

Exempel på ett litet, väldefinierat stadsrum med hårdgjorda ytor och trädplantering, Liverpool

Trädplantering anspråkslöst infälld i markbeläggningen, Berlin

Tv: Grönskan ska inte vara för tillrättalagd och årstiderna kan få vara tydligt avläsbara, Berlin
Th: Trädrad i gaturummet, Manchester

7 ÖVRIG GESTALTNING I DET OFFENTLIGA RUMMET

Belysning och ljussättning

Det är viktigt med en genomtänkt belysning i området. Belysningens primära funktion är att skapa trygghet och trivsel, men den kan också användas som ett scenografiskt inslag för att förstärka byggnader och platser. Ljussättningen ska belysa stråk, platser, utvalda fasader och grönska, med en blandning av direkt ljus från lyktor och indirekt ljus mot ytor. Detta blir ett sätt att ytterligare lyfta fram områdets karaktär.

Bostadsgård, Old Haymarket, Liverpool

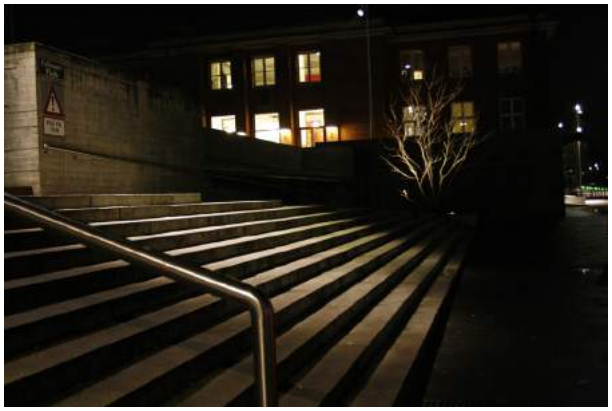

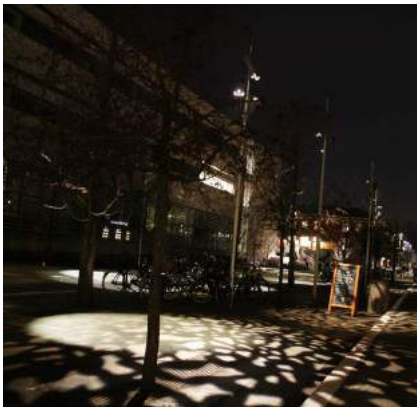

Exempel på ytor och träd belysta med indirekt ljus, Köpenhamn

Gatumöblering

Gatumöbler och utrustning ska ansluta till industrikaraktären, både vad gäller material och utformning. Sittplatser, papperskorgar, armaturer, pollare och övrig utrustning ska utformas med tanke på detta. Materialen ska vara robusta och tåliga. Trä, betong, granit, galvat stål och corténstål fungerar bra i sammanhanget. Även på de ytor som utgörs av allmän platsmark blir det viktigt att välja utrustning som ansluter till miljön, snarare än den som ingår i Göteborgs profilprogram.

Utrustningen kan gärna integreras i övrig utformning. Till exempel kan sittplatser placeras på murkrön, i anslutning till fasader eller trädplanteringar. Samtidigt måste det även här finnas utrymme för det till synes oplanerade och slumpmässiga.

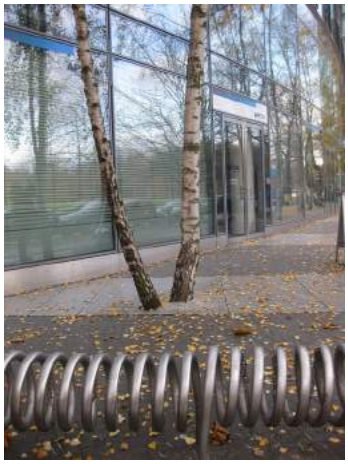

Medveten gestaltning av cykelställ, Berlin

Kombinerade sittplatser och planteringar, Berlin

Robust och platsspecifik utrustning, Berlin

Pollare i corténstål med ett industrimässigt uttryck, Köpenhamn

Gaturum med varierade material samt kombinerade gatumöbler och trädplanteringar, Manchester

Skyltning

Gamlestadens Fabriker har utmärkta skyltlägen mot omgivningen. Bortsett från kajrummet, kan skyltningen utåt vara tillåtande, med en stadslik och variationsrik utformning. Som redan nämnts kan de nya, skyddande byggnaderna dessutom betraktas som stora skyltytor utåt. Det är viktigt att skyltningen blir “transparent”, dvs att inga skyltlådor används.

Mängden trafikskyltar ska hållas nere inom området och trafikala anvisningar ska ske på annat sätt så långt som möjligt. Skyltning i anslutning till pendelstågsstationen ska ha samma utseende som för resten av knutpunkten.

Övrig fasadskyltning, som angivelse av hus- och gatunummer med mera, ska ha en gemensam utformning.

Tillåtande skyltning, Nordstaden, Göteborg

Parkering

I samband med förtätningen försvinner de flesta markparkeringarna. Istället föreslås ett nytt P-hus i söder och samtliga nya byggrätter ska ha möjlighet till ett källarplan som kan användas för parkering. Däremot är det viktigt med ett antal angöringsplatser och utomhusparkeringar utspritt i området för att öka tillgängligheten och attraktiviteten. Likaså ökar det tryggheten genom att befolka området. Platserna markeras med annan markbeläggning snarare än med målade linjer.

Barriärer

Exploateringen kräver ett antal barriärer inom planområdet eller vid källan, som skydd mot buller, risker och högt vatten. Där det är möjligt fylls de med innehåll, men i vissa lägen blir de rena barriärer. I båda fallen blir det viktigt med en omsorgfull gestaltning.

Arkeologi

Om de arkeologiska utgrävningarna visar på betydande fynd från den medeltida staden eller senare epoker, kan dessa lyftas fram i någon del av gestaltningen som ett mervärde för området. Detta kan göras på olika sätt och nivåer, till exempel genom:

- anvisningar genom mindre justeringar i planstrukturen.
- anvisningar med markbeläggning, belysning, grönska eller vatten.
- att lyfta fram tidigare funktioner, som till exempel sittplatser, i det offentliga rummet.
- exponering av bilder på fasader.
- utställningar.
- återanvändning av utgrävt material, exempelvis kullersten.
- att ge utrustning i det offentliga rummet en historisk anknytning, som till exempel brunnslock utformade som stadssigill.

Anvisningar i markbeläggningen visar var en tidigare kyrka stått, Berlin

Brunnslock som fått motiv från Lödöses stadssigill. Används på norra sidan om Säveån vid Gamlestads torg.

FÖRTECKNINGAR

Källor

Gamlestadens Fabriker – historien om ett fabriksområde
Antiquum 2003

Fördjupad översiktsplan för delar av Gamlestaden – Bagaregården
Stadsbyggnadskontoret Göteborgs Stad 2006

Fotografier och illustrationer

Göteborgs stadsmuseum:
Foto sidan 6, nederst

Riksarkivet Landsarkivet i Göteborg:
Foto sidan 6, överst, Gamlestadens fabrikers arkiv (privatarkiv C:17:1)

Nils-Olof Sjöden:
Flygfoto sidan 12

Stadsbyggnadskontoret:
Flygfoto sidan 4
Ortofoto med plangränser sidan 5
Foto sidan 18, överst till höger
Foto sidan 26, överst till vänster
Foto sidan 30, nederst till vänster

White arkitekter
Foton och illustrationer sid 20-21 samt sidan 28

GAJD Arkitekter:
Övriga foton och illustrationer

Gestaltningsprogram/Gamlestadens fabriker/Samråd 2/
Bilaga 1 - Sektion passge
Skala 1:1000 (A3)

0 5 10 20 50
METER

GAJD arkitekter

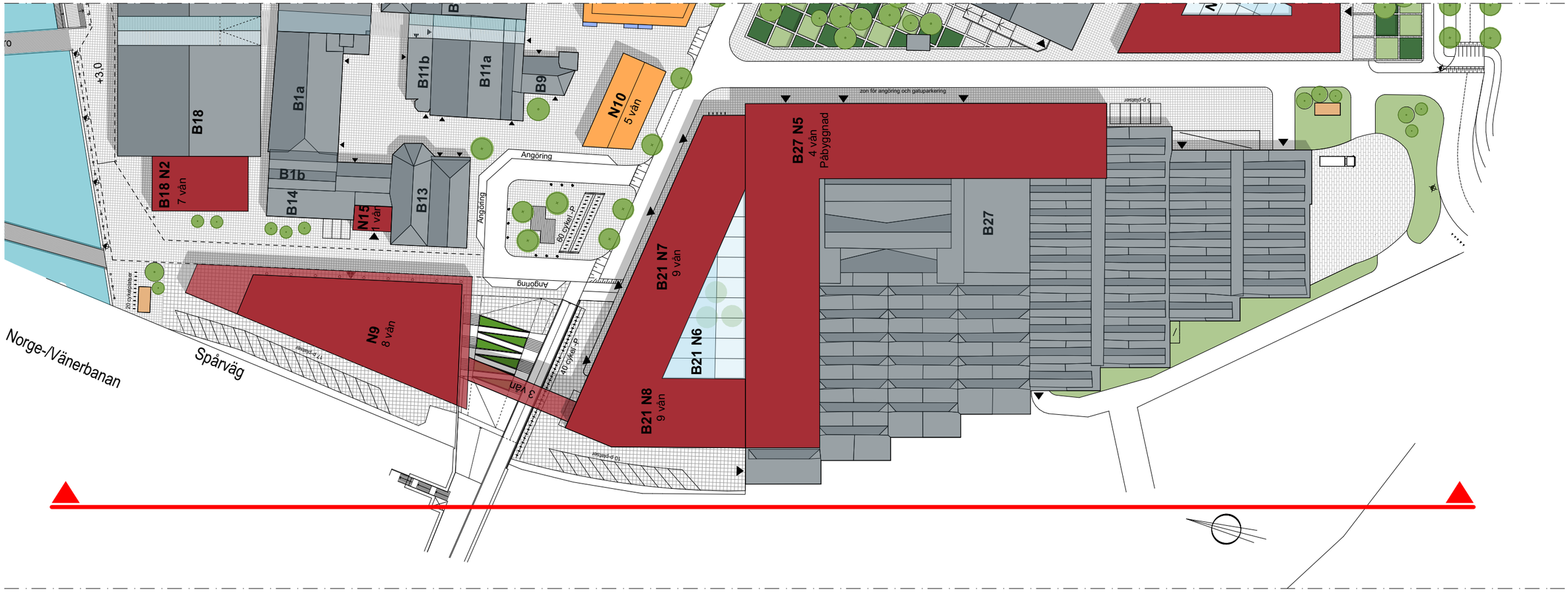

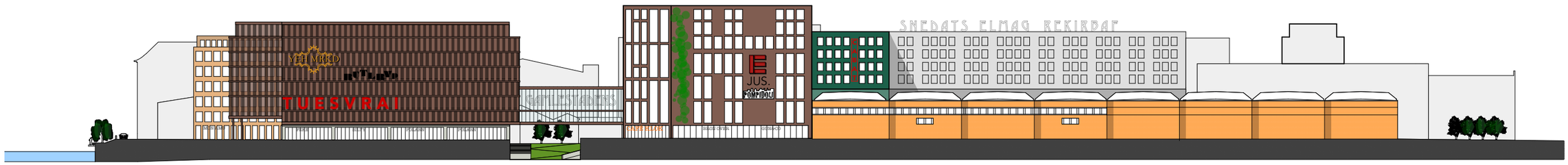

Gestaltningsprogram/Gamlestadens fabriker/Samråd 2/
Bilaga 2 - Elevation öster
Skala 1:1000 (A3)

0 5 10 20 50
METER

GAJD arkitekter

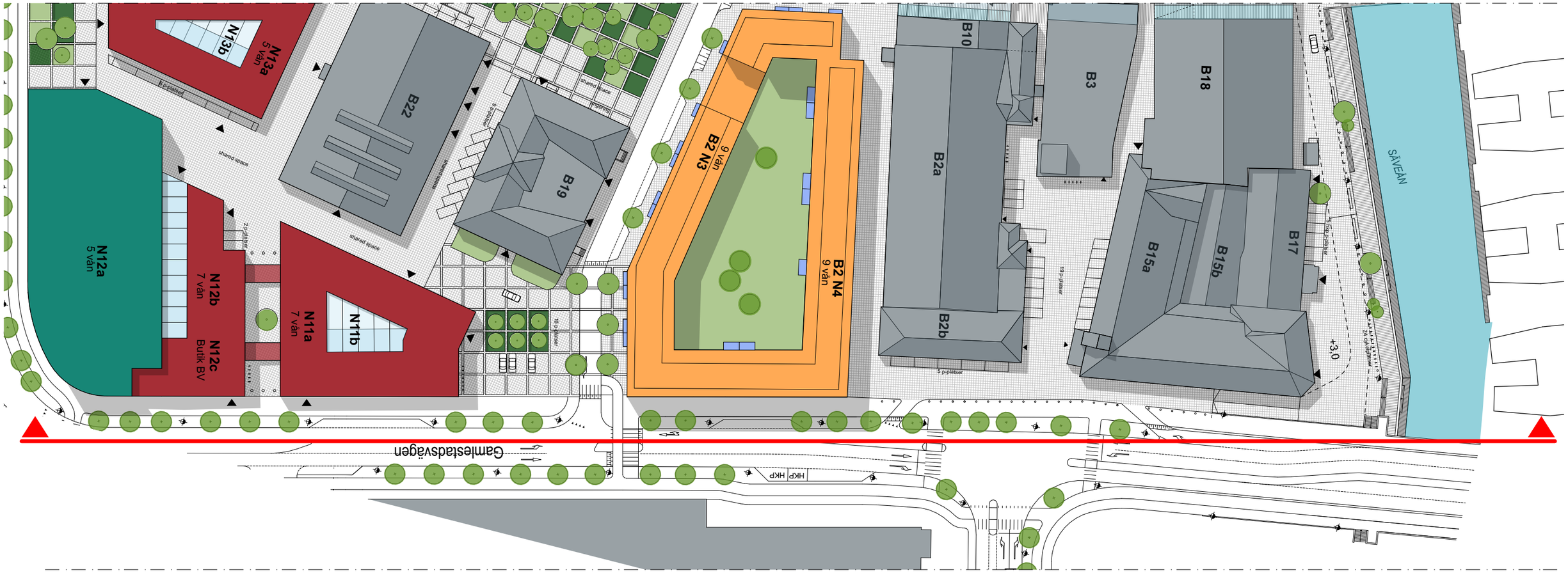

Gestaltningsprogram/Gamlestadens fabriker/Samråd 2/
Bilaga 3 - Elevation öster
Skala 1:1000 (A3)

0 5 10 20 50
METER

GAJD arkitekter

Översikt
Skala 1:1000

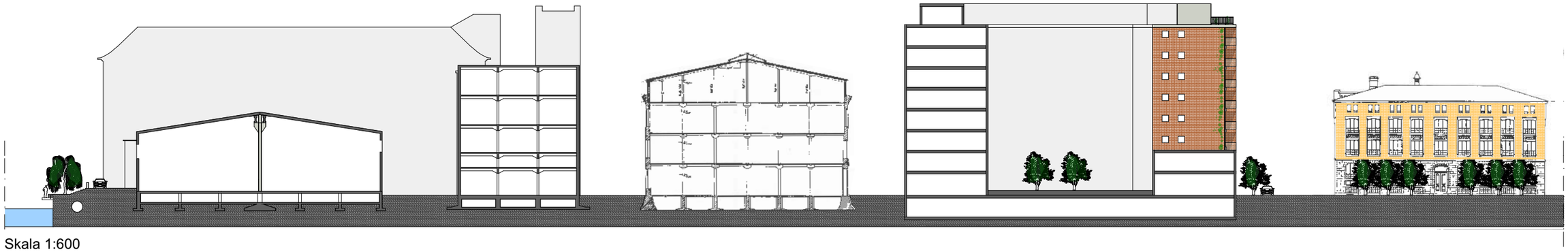

Skala 1:600

Gestaltningsprogram/Gamlestadens fabriker/Samråd 2/
Bilaga 4 - Sektion befintliga byggnader och nytt bostadshus

GAJD® arkitekter